

Polska

Umowy/Kontrakty handlowe

2016-09-09 15:25:03

Prawne aspekty umów sprzedaży towarów zawieranych przez podmioty polskie z podmiotami Białorusi

Znaczenie poszczególnych skrótów użytych w opracowaniu:

- Konwencja wiedeńska - Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów
- Konwencja nowojorska - Konwencja o przedawnieniu w międzynarodowej sprzedaży towarów
- Umowa o pomocy prawnej - Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych
- k.c. - Kodeks cywilny Republiki Białoruś
- k.p.c. - Kodeks postępowania cywilnego Republiki Białoruś
- k.p.g. - Kodeks postępowania gospodarczego Republiki Białoruś

Forma umowy handlowej

W obrocie krajowym na Białorusi z udziałem osób prawnych występują wyłącznie umowy na piśmie. W myśl art. 162 pkt. 1 k.c. RB wymagają prostej formy pisemnej czynności prawne osób prawnych między sobą oraz z osobami fizycznymi.

Przystępując do konwencji wiedeńskiej Białoruś na mocy art. 12 konwencji zgodnie z art. 96 konwencji złożyła zastrzeżenie do art. 11 konwencji. Art. 11 konwencji wiedeńskiej stanowi, że umowa sprzedaży nie wymaga do jej zawarcia lub potwierdzenia formy pisemnej i nie podlega żadnym innym wymogom co do formy. Umowa sprzedaży może być udowodniona w jakikolwiek sposób, w tym również na podstawie zeznań świadków.

Jednak art. 12 konwencji wiedeńskiej stanowi, że żadne z postanowień artykułu 11 ... nie będzie miało zastosowania, jeżeli którakolwiek ze stron posiada swoją siedzibę handlową w Umawiającym się Państwie, które złożyło oświadczenie zgodnie z artykułem 96 niniejszej konwencji.

Zatem złożenie oświadczenia oznacza, że Białoruś uznaje tylko umowy zawarte na piśmie.

Niezachowanie zwykłej formy pisemnej przy dokonywaniu czynności prawnej w zakresie obrotu gospodarczego z zagranicą z udziałem podmiotu białoruskiego powoduje jej nieważność i nie powoduje skutków prawnych (art. 163 ustęp 3, art. 169 k.c. RB).

Zatem warunkiem sprzedaży towarów przez podmiot polski na Białoruś jest podpisanie z podmiotem białoruskim umowy na piśmie.

Na mocy art. 404 ust. 2 k.c. RB umowa na piśmie może być zawarta w drodze sporządzenia jednolitego dokumentu podpisanego przez strony oraz w drodze wymiany dokumentów za pośrednictwem łączności pocztowej, telegraficznej, telefaksowej, telefonicznej, elektronicznej lub innej łączności, która pozwala w sposób wiarygodny ustalić, że dokument pochodzi od strony umowy.

Jednak przystępując do umowy z podmiotem białoruskim należy brać pod uwagę miejscowe zwyczaje w tej kwestii, które stanowią, że umowa w zakresie handlu zagranicznego powinna być sporządzona w formie jednolitego dokumentu sporządzonego przez strony podpisanego przez właściwe osoby reprezentujące strony oraz z koniecznym przystawieniem pieczętek firmowych stron umowy.

Żaden inny dokument, oprócz umowy na piśmie, ani faktura, ani międzynarodowy list przewozowy nie stanowią dowodu zawarcia umowy.

Strona umowy handlowej. Osoby prawne na Białorusi

Art. 21 ust. 2 umowy z RB o pomocy prawnej stanowi, że zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych osoby prawnej ocenia się według prawa tej strony, zgodnie z którym osoba ta została utworzona.

W myśl art. 1, 7 k.c. RB stroną umowy handlowej mogą być tak osoby prawne jak i osoby fizyczne. Ze względu na marginalny udział osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą w obrocie gospodarczym Białorusi w dalszej części opracowania będzie mowa o osobach prawnych Białorusi.

Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego na Białorusi występują następujące osoby prawne:

- spółka akcyjna typu otwartego lub zamkniętego (OAO, ZAO),
- spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (OOO),
- spółka z dodatkową odpowiedzialnością,
- spółka komandytowa.
- towarzystwo pełne (odpowiednik polskiej spółki jawnej).
- przedsiębiorstwo,
- zrzeczenie z udziałem ww. podmiotów prawa,

- w imieniu zagranicznych osób prawnych w obrocie gospodarczym Białorusi występują również oddziały oraz przedstawicielstwa zagranicznych osób prawnych.

Osoby uprawnione do reprezentowania osoby prawnej

Artykuł 49 ust. 1, 2 k.c. RB stanowi, że osoba prawna nabywa prawa oraz zaciąga zobowiązania przez swoje organy, działające zgodnie z prawem i dokumentami założycielskimi, a w przypadkach określonych w prawie przez właścicieli mienia spółki (założycieli, wspólników).

Jednoosobowy organ wykonawczy spółki (dyrektor, dyrektor generalny) reprezentuje spółkę bez pełnomocnictwa, w tym dokonuje czynności prawnych w imieniu spółki... (art. 53, 54 ustawy RB o spółkach gospodarczych)

Dowód zdolności do czynności prawnych osoby reprezentującej białoruską osobę prawną powinien stanowić odpis Krajowego Rejestru Państwowego Osób Prawnych, który powinien zawierać nazwisko, imię i imię ojca oraz stanowisko osoby uprawnionej do reprezentowania osoby prawnej (ust. 5 uchwały Rady Ministrów RB nr 229 z dnia 31.08.2011 r. – O Jednolitym Rejestrze Państwowym Osób Prawnych i Przedsiębiorców Indywidualnych). Jednak w praktyce niestety spółki białoruskie nie zawsze zgłaszają te dane do Rejestru, co bardzo utrudnia zadanie polskiego przedsiębiorcy w zakresie identyfikacji białoruskiego kontrahenta. W tej sytuacji polskiemu przedsiębiorcy można udzielić tylko jedynej rady, ale tylko w przypadku, kiedy odpis dostarcza sam kontrahent – zaproponować mu zgłosić do Rejestru właściwe dane dotyczące osoby uprawnionej do reprezentowania tej osoby, po czym dostarczyć stronie polskiej właściwy odpis z rejestru.

Reprezentowanie podmiotu gospodarczego przez pełnomocnika

W myśl art. 183 ust. 1 k.c. czynność prawna dokonana przez pełnomocnika powoduje skutki prawne bezpośrednio dla mocodawcy, czyli przy podpisaniu umowy białoruska osoba prawna może być reprezentowana również przez pełnomocnika.

Pełnomocnictwo w imieniu osoby prawnej powinno być udzielone na piśmie przez jej jednoosobowy organ wykonawczy lub inną osobę umocowaną ku temu dokumentami założycielskimi osoby prawnej i opatrzone pieczętką firmową (art. 186 ust. 5 k.c.).

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 187 k.c. RB termin ważności pełnomocnictwa nie może przekraczać trzy lata, jeśli zaś pełnomocnictwo nie określa terminu ważności – jest ono ważne przez jeden rok od dnia wystawienia. Jednak pełnomocnictwo udzielone w formie notarialnej, które uprawnia do dokonania czynności za granicą, nie zawierające daty ważności jest ważne aż do odwołania przez mocodawcę.

Treść umowy. Swoboda umowy

Na mocy art. 391 ust. 3 k.c. RB postanowienia umowy strony określają według własnego uznania, chyba że ustawa lub inne akta prawne stanowią inaczej.

W przypadku, kiedy postanowienie umowy przewidziane jest przepisem, który stosuje się o tyle o ile porozumienie stron nie stanowi inaczej (przepis dyspozycyjny), strony mogą w drodze porozumienia wyłączyć jego stosowanie lub wprowadzić do umowy postanowienie odmienne. W przypadku braku takiego porozumienia stron obowiązuje przepis dyspozycyjny.

Jeśli postanowienia umowy nie zostały określone przez strony lub przepis dyspozycyjny, odpowiednie postanowienia umowy określają zwyczaje handlowe stosowane do stosunków stron.

Przy tłumaczeniu postanowień umowy należy brać pod uwagę dosłowne znaczenie zawartych w umowie słów i wyrazów. W razie wątpliwości dosłowne znaczenie postanowień umowy ustala się w drodze porównania z innymi postanowieniami oraz sensem umowy w całości.

Jeśli powyższe zasady nie pozwalają ustalić treści umowy, należy wyjaśnić jaki był prawdziwy zamiar stron z uwzględnieniem celu umowy. Przy czym berze się pod uwagę wszystkie odpowiednie okoliczności, w tym poprzednie rozmowy i korespondencję, praktykę, która się ustaliła we wzajemnych stosunkach stron, obyczaje handlowe oraz następne zachowanie stron (art. 401 k.c. RB).

Umowa uznaje się za zawartą w chwili, kiedy strony w należytej formie osiągnęły porozumienie w zakresie wszystkich postanowień istotnych umowy. Za istotne postanowienia umowy uznaje się postanowienia dotyczące przedmiotu umowy, postanowienia, które zostały wymienione w ustawodawstwie jako istotne, które są

niezbędne lub obligatoryjne dla umów określonego rodzaju, oraz wszystkie te postanowienia, w których zakresie wg oświadczenia jednej ze stron powinno być osiągnięto porozumienie (art. 402 ust. 1 k.c. RB).

W myśl art. 435 ust. 2 k.c. RB w przypadku umowy sprzedaży towaru za jej istotne postanowienia uważa się nazwę i ilość towaru. Jeśli umowa sprzedaży nie pozwala ustalić ilość towaru, umowa uważana jest za niezawartą.

Jednak mimo tych niby minimalnych wymogów prawa do treści umowy jej strony powinny przynajmniej brać pod uwagę znaczenie praktyczne umowy. Należy podkreślić, że im bardziej umowa będzie szczegółowa, tym mniej miejsca na ingerencje w stosunki prawne stron umowy będzie miało prawo oraz mniejsza jest ewentualność sporów w związku z umową, co jest istotne.

W niniejszym opracowaniu omówimy przykładową treść poszczególnych postanowień umowy sprzedaży polskich towarów na Białoruś, które ze względów praktycznych mają dla strony polskiej szczególne znaczenie.

Przedmiot umowy sprzedaży towarów

Przy określeniu przedmiotu umowy sprzedaży w przypadku braku możliwości wskazania w treści umowy konkretnej ilości towarów stosuje się tzw. zamówienia czasem nazywanych specyfikacją, które pozwalają ustalić mechanizm określenia nazwy i ilości towaru.

Ważne jest żeby w treści umowy określić skuteczną procedurę składania i przyjęcia zamówień (specyfikacji), która by odpowiednio wiązała każdą stronę umowy.

Przykładowo zapis w umowie określający procedurę składania i przyjęcia zamówienia może brzmieć następująco:

„1. Najpóźniej do 5 dnia miesiąca Kupujący składa zamówienie na piśmie na dostawę Towarów w następnym miesiącu przesyłając go pocztą lub pocztą elektroniczną. Zamówienie musi zawierać wszystkie informacje niezbędne dla wykonania przez Kupującego zobowiązań w związku z dostarczonymi Towarami, w tym:

- a) nazwa i asortyment Towaru
- b) ilość Towaru
- c) kod celny Towaru
- d) cenę Towaru zgodnie z Umową
- e) terminy dostawy.

2. Sprzedawca jest zobowiązany w ciągu 5 dni roboczych potwierdzić odbiór zamówienia oraz jego przyjęcie do realizacji. Potwierdzenie odbioru zamówienia oraz przyjęcie do realizacji dokonane będzie na piśmie lub pocztą elektroniczną.

3. Do składania zamówienia Towarów oraz do ich akceptu uprawnione są odpowiednio następujące osoby:

- u Kupującego -
- u Sprzedawcy -

Zamówienia podpisane przez osobę nieupoważnioną do składania zamówień nie będą przyjęte do realizacji do czasu usunięcia opisanej wady.

4. Sprzedawca może odmówić przyjęcia zamówienia złożonego z naruszeniem postanowień określonych w niniejszym paragrafie”.

Przy układaniu umowy zaleca się stosowanie reguł Incoterms, co pozwala dokładnie uregulować stosunki stron umowy w zakresie obowiązków oraz kosztów i ryzyka. Należy podkreślić, że stosowanie reguł Incoterms jest fakultatywne i normy prawa rządzącego daną umową oraz poszczególne postanowienia umowy mają pierwszeństwo przed Incoterms. Zatem zastosowaną w umowie przez jej strony konkretną regułę Incoterms te same strony mogą w treści umowy zmienić stosując zapis odmienny od reguły, czyli postanowienia umowy mają pierwszeństwo przed regułą Incoterms zastosowaną w umowie.

Zapis dokonujący wyboru przez strony reguły Incoterms przykładowo może brzmieć następująco:

„Sprzedawca zobowiązuje się dostarczyć Kupującemu Towary na warunkach FCA - INCOTERMS 2010 z uwzględnieniem warunków Umowy”.

Cena towaru oraz zasady jej zapłaty w umowie sprzedaży

Z reguły ceny towaru są określone w cennikach, które stanowią załącznik do umowy. Jeśli okres obowiązywania umowy obejmuje dłuższy czas, to należy ustalić zasady określenia ceny. Cena towaru w konkretnej partii może być uzgodniona przez strony w trakcie składania, przyjęcia zamówienia (specyfikacji), o czym mowa była wyżej.

Nie zaleca się uzależnienie terminu zapłaty ceny towaru od okoliczności, które nie zawsze od nas zależą, jak na przykład „data odbioru towaru w magazynie kupującego” albo „dzień otrzymania przez kupującego faktury” itp. W przypadku braku współpracy z dłużnikiem mamy problem z ustaleniem terminu zapłaty ceny oraz z naliczaniem odsetek, ponieważ nie wiemy dokładnie, w którym dniu powstał obowiązek zapłaty.

Na przykład termin zapłaty faktury lepiej uzależnić od dnia wystawienia przez sprzedawcę faktury. W tym przypadku żadna ze stron nie będzie miała wątpliwości, co do dnia powstania obowiązku zapłaty ceny.

Ze względu na ciągły wzrost konkurencji na rynku białoruskim oraz na obowiązujące przepisy białoruskie nie zawsze możemy liczyć na dokonanie przez odbiorcę białoruskiego zapłaty ceny towaru z góry.

Stronie polskiej należy raczej brać pod uwagę ten fakt, że kontrahent białoruski może nie mieć możliwości dokonania zapłaty ceny towaru z góry, co oznacza, że wzrasta ryzyko niezapłacenia przez stronę białoruską ceny towaru wysłanego na Białoruś. Należy podkreślić, że ryzyko strat sprzedawcy wzrasta w miarę wydłużenia terminu zapłaty oraz zwiększenia kwoty długu.

Optymalny termin zapłaty ceny oraz optymalną wysokość kwoty zadłużenia kupującego (kredyt komercyjny) należy ustalać ze względu na konkretne okoliczności, jak na przykład koniunkturę, wiarygodność kontrahenta itp.

Przykładowa treść zapisu umowy w tym zakresie może brzmieć następująco:

„1. Faktura za każdorazową dostawę jest płatna w ciągu 45 dni od dnia jej wystawienia zgodnie z międzynarodowym systemem płatności SWIFT drogą bezgotówkowego przelewu środków pieniężnych na wskazany w Umowie rachunek bankowy Sprzedawcy. Płatność uważa się za dokonaną z chwilą wpływu środków pieniężnych na właściwy rachunek bankowy Sprzedawcy.

2. Strony zgodnie oświadczają, iż zadłużenie z tytułu zamówień składanych przez Kupującego w zakresie kwot wymagalnych, a także niewymagalnych, lecz zafakturowanych na wskazane przez Kupującego podmioty, zwane dalej limitem zadłużenia nie może przekraczać kwoty EUR (słownie: EUR).

3. Jeżeli kwota limitu określonego w ust. 4 zostanie wyczerpana, Kupujący zobowiązuje się do uiszczenia przedpłaty w wysokości 100 % zamawianego Towaru w dniu złożenia zamówienia na rachunek bankowy Sprzedawcy. Przyjęcie zamówienia następuje z chwilą wpływu środków pieniężnych na rachunek Sprzedawcy.

4. Koszty bankowe w kraju Sprzedawcy ponosi Sprzedawca, wszystkie inne koszty bankowe w związku z niniejszą umową ponosi Kupujący”.

Odpowiedzialność stron umowy

Strona umowy, która wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania swoich zobowiązań wyrządziła drugiej stronie szkodę, winna naprawić tę szkodę (art. 364 k.c. RB)

Artykuł 14 ust. 2 k.c. RB przez szkodę rozumie koszty, które osoba, czyje prawo zostało naruszone, poniosła lub musi ponieść dla naprawienia prawa naruszonego, utrata lub uszkodzenie jego mienia (szkoda realna) oraz utracone dochody, które by ta osoba uzyskała w zwykłych warunków obrotu gospodarczego, gdyby jej prawo nie zostało naruszone (utracone korzyści).

W celach zabezpieczenia zobowiązań tytułem umowy sprzedaży zaleca się zastrzeżenie w umowie odpowiedzialności w postaci odsetek za zwłokę w wykonaniu zobowiązania pieniężnego.

Umowie w tej kwestii można nadać następujące brzmienie:

„1. Strona, która nie wykonała lub nienależycie wykonała zobowiązanie w związku z umową obowiązana jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Strona odpowiedzialna jest jak za własne działanie lub zaniechanie za działania i zaniechania osób trzecich, z których pomocą zobowiązanie w związku z umową wykonywa, jak również osób, którym wykonanie tego zobowiązania powierza.

2. Jeżeli strona opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, druga Strona może żądać odsetek w wysokości 0,1% od kwoty, której zapłata została opóźniona, za każdy dzień zwłoki”.

Przy podpisaniu umowy na szczególną uwagę zasługuje kwestia odsetek, wysokość których należy bezpośrednio określić w umowie, gdyż inaczej dłużnik białoruski może bezkarnie zwlekać z zapłata ceny towaru ponieważ w przypadku umowy w zakresie handlu zagranicznego nie można stosować odsetek ustawowych.

Korespondencja stron

Kwestia sposobów i zasad prowadzenia korespondencji stron w ramach wykonania umowy sprzedaży ma wyjątkowe ważne znaczenie ze względu na możliwość udowodnienia przez stronę w razie takiej potrzeby dokonania czynności w związku z umową, a szczególnie w przypadku rozstrzygnięcia sporu stron w sądzie.

Umowie w tej kwestii można nadać przykładowo następujące brzmienie:

„1. Każde zawiadomienie, w tym zamówienie, zgodnie z niniejszą umową będzie dokonywane w formie pisemnej pocztą poleconą bądź pocztą elektroniczną przez osoby uprawnione do reprezentowania strony tytułem prawa lub niniejszej umowy.

2. Zawiadomienie będzie uważane za faktycznie doręczone

- w przypadku pisemnej przesyłki: - w dniu doręczenia jej adresatowi, przy tym odmowa odebrania prawidłowo doręczonej przesyłki traktowana jest jako skuteczne doręczenie;

- w przypadku zawiadomienia pocztą elektroniczną: w dniu potwierdzenia przez adresata otrzymania wiadomości od nadawcy.

3. Postanowienia ust. 1 i 2 nie anulują zastrzeżonych w umowie wymogów zachowania formy pisemnej dla określonych czynności, m. zmiany lub rozwiązania niniejszej umowy.

4. Korespondencja pomiędzy Stronami będzie wysyłana na następujące adresy:

a) Sprzedawca:, e-mail:

b) Kupujący:, e-mail:

5. Strony zobowiązują się do wzajemnego powiadomienia o zmianie adresów do korespondencji w formie pisemnej pod rygorem nieważności w ciągu 7 dni od dnia, w którym nastąpiła zmiana. Brak powyższego zawiadomienia oznacza, iż doręczenie korespondencji na dotychczasowy adres jest skuteczne. Podane adresy oraz obowiązek powiadomienia obowiązuje strony do całkowitego wykonania zobowiązań wynikających z niniejszej Umowy.

6. Korespondencja prowadzona będzie w języku rosyjskim”.

Właściwe prawo i sąd. Rozstrzygnięcie sporów

W myśl art. 38 umowy o pomocy prawnej zobowiązania ze stosunków umownych podlegają prawu tego kraju, na którego terytorium została zawarta umowa sprzedaży towaru, chyba że strony umowy poddadzą ją wybranemu przez siebie prawu, a właściwym sądem jest sąd tego kraju, na którego terytorium ma miejsce zamieszkania lub siedzibę pozwany, chyba że strony umowy zmienią tę właściwość sądu.

Przy dokonaniu wyboru właściwości prawa i sądu przede wszystkim należy brać pod uwagę czas na odzyskanie kwoty długu, pamiętając o tym, iż z reguły w miarę upływu czasu nasze szanse na odzyskanie długu maleją. Zatem należy robić wszystko żeby maksymalnie skrócić czas dochodzenia należności.

Kierując się powyższą zasadą chyba warto wybrać prawo i sąd jednego kraju, czyli albo Polski albo Białorusi. Przy tym należy mocno podkreślić, że w interesie wierzyciela jest wybór na rzecz sądu kraju, w którym mieszka albo ma siedzibę dłużnik, co zdecydowanie redukuje koszty postępowania, a przede wszystkim zdecydowanie skraca czas dochodzenia należności, co ma bardzo istotne znaczenie dla odzyskania długu.

Opracowane: wrzesień 2016 r.

INNOWACYJNA GOSPODARKA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**MINISTERSTWO
ROZWOJU**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego